

Οι άγιοι των Γραμμάτων για το Πάσχα των Ελλήνων

Παπαδιαμάντης, Κόντογλου, Πεντζίκης με τις ζωγραφιές του Θεόφιλου

Υπήρξαν κι οι τρεις, ασυνήθιστοι άνθρωποι.
Τόσο ιδιαίτεροι και ταυτοχρόνως τόσο ταπεινοί.
Τόσο σταυρωμένοι και ταυτοχρόνως αναστάσιμοι.
Στο περιθώριο κάπως και γι' αυτό στο κέντρο,
στον πυρήνα της ζωής.

“Ανάσταση χωρίς σταύρωση δεν υπάρχει”, το εμπέδωσαμε, κι ένα παιδί πια το ‘μαθε, “οι άγιοι των Γραμμάτων μας” και ο ζωγράφος του καθημερινού σταυρωμένου ανθρώπου και του Θεού.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο Σκιαθίτης κοσμοκαλόγηρος, ανθρωπίνος πάντα και τούτο υπερβατικός, ο διασώζων την ψυχή του λαού μέσα από τα έθιμα και τις συνήθειες, την πίστη και την βαθύτερη γνώση και λάμψη.

Φώτης Κόντογλου, ο Μικρασιάτης αγιογράφος που έκανε λογοτεχνία σημαντική τις ταπεινές κι αδάμαστες ψυχές, την Ορθοδοξία και την ελληνική παράδοση. Ανεπιτήδευτος πάντα, ουσιαστικός, λαϊκός και προσιτός.

Και Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης, ο εύπορος Θεσσαλονικιός. Σπούδασε Φαρμακευτική στο Παρίσι, αλλ’ όταν το 1933 επισκέφτηκε για πρώτη φορά το Άγιον Όρος, ξαναπήγε έκτοτε ενεννηντατρείς φορές! Ζωγράφισε και όπως και στο λογοτεχνικό του έργο υπήρξε παντού πρωτοπόρος. Μάστορας των εσωτερικών μονολόγων, με θρησκευτική προσήλωση και παραμπομπές στην βυζαντινή τέχνη και στη γενέθλια γη.

Παραθέτουμε αποσπάσματα από τα πιο γνωστά πασχαλιάτικα έργα τους, διαχρονικά, ιαματικά και λυτρωτικά.

Καθαγιάζοντας κατά κάποιον τρόπο την καθημερινότητα και την εποχή που όπως όλες οι εποχές με τον δικό της αλλόκοτο, μυστηριακό λόγο, αποτελεί μια νεκραναστάσιμη, εν τέλει, εποχή.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης:

“Εξοχική Λαμπρή”, “Παιδική Πασχαλιά”, “Χωρίς στεφάνι”...μ’ αυτά μεγαλώσαμε. Ειδικά την Λαμπροβδομάδα. Αναστάσιμος, κατ’ εξοχήν. Φύση και Ποίηση, ανθρωπιά και ελπίδα, Προσευχή κι αρμονία στις σελίδες του.

Αλήθεια, ποιος δεν θυμάται εκείνον τον τρισχαριτωμένο παιδικό καυγά. Για μια λαμπάδα. Ξανά επίκαιρο, ναι;

“...Μια παιδίσκη και εις παις πενταετής ήρχισαν να φιλονικώσι περί του τίνος η λαμπάδα ήτο ευμορφωτέρα.

– Όχι, η δική μου η λαμπάδα είναι καλύτερη.

– Όχι, η δική μου.

– Εμένα ο πατέρας μ’ την εδιάλεξε και είναι πιο καλή.

– Εμένα η μάνα μ’ την εστόλισε μοναχή της.

– Και ξέρει να κάνη λαμπάδες η μάνα σ’;

– Τέτοια παλιολαμπάδα!

– Ναι, παλιολαμπάδα; ...να!...

– Να κι εσύ!

– Να κι άλλη μια!

Και ήρχισαν να τύπουν αλύπτητα τας κεφαλάς αλλήλων με τας λαμπάδας των, εωσού έβαλαν τα κλάματα και οι δύο”. (Παιδική Πασχαλιά).

Γεννήθηκε στη Σκιάθο στις 3 Μαρτίου του 1851 και ήταν γιος του ιερέα Αδαμάντιου Εμμανουήλ και της Αγγελικής κόρης Αλεξ. Μωραϊτίδη. Τελείωσε το δημοτικό και τις δύο πρώτες τάξεις του ελληνικού σχολείου στη Σκιάθο. Φοίτησε σε σχολείο της Σκοπέλου, του Πειραιά και τελικά πήρε απολυτήριο Γυμνασίου από το Βαρβάκειο το 1874. Το Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου, γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, απ’ όπου όμως ποτέ δεν αποφοίτησε, ενώ γράφει το πρώτο λυρικό του ποίημα για τη μητέρα του. Έμαθε αγγλικά και γαλλικά μόνος του. Για να ζήσει έκανε ιδιαίτερα μαθήματα και δημοσίευσε κείμενα και μεταφράσεις στις εφημερίδες. Τον Ιούλιο του 1872 ακολούθησε το μοναχό Νήφωνα στο Άγιον Όρος, όπου έμεινε μερικούς μήνες, αλλά διαπίστωσε ότι δεν του ταίριαζε το μοναχικό σχήμα. Ωστόσο δεν έλειπε ποτέ από τον κυριακάτικο εκκλησιασμό στον Άγιο Ελισσαίο στο Μοναστηράκι, όπου έψελνε ως δεξιός ψάλτης. Το 1879 δημοσιεύει το μυθιστόρημα η «Μετανάστις» στην εφημερίδα «Νεόλογος». Το 1882 άρχισε να δημοσιεύει το μυθιστόρημά του «Οι έμποροι των Εθνών» στην εφημερίδα «Μη χάνεσαι». Το 1884 άρχισε να δημοσιεύει στην «Ακρόπολη» το μυθιστόρημά του «Γυφτοπούλα», όπου από το 1892 ως το 1897 εργάζεται ως τακτικός συνεργάτης. Από το 1902 ως το 1904 μένει στη Σκιάθο απ’ όπου δημοσιεύει τη «Φόνισσα». Το έργο του περιλαμβάνει περίπου 180 διηγήματα και νουβέλες που αναφέρονται στις φτωχές τάξεις της Αθήνας και της Σκιάθου και ελάχιστα ποιήματα θρησκευτικού περιεχομένου. Στις 13 Μαρτίου 1908 γιορτάζεται στον «Παρνασσό» η 25ετηρίδα του στα ελληνικά γράμματα, υπό την προτοασία της πριγκίπισσας Μαρίας Βοναπάρτη. Αμέσως

μετά επιστρέφει στην πατρίδα του όπου και μένει ως το τέλος της ζωής του. Πεθαίνει το ξημέρωμα της 3ης Ιανουαρίου του 1911 από πνευμονία.

Φώτης Κόντογλου:

“Ο Χριστός ανάστησε τον Λάζαρο πριν σταυρωθή, για να πιστέψουμε στη δύναμή του οι Ιουδαίοι και για να στερεωθή η πίστη στους μαθητές του, όπως πρωτίτερα είχε μεταμορφωθή στο όρος Θωβώρ για την ίδια αιτία...”

(Ανέστη Χριστός: η δοκιμασία του Λογικού, εκδ. Αρμός)

Ο ολόφρεσκος κι ανεπιτήδευτος λόγος του Κόντογλου παραθέτει σ’ αυτό ειδικά το βιβλίο, τα Ευαγγελικά γεγονότα της Μεγάλης Βδομάδας ξεκινώντας από την Ανάσταση του Λαζάρου και φτάνοντας και μετά την Λαμπρή, ως “την Ανάλψη του Κυρίου”.

Γεννημένος στο Αιβαλί της Μικράς Ασίας το 1895, ο Κόντογλου αναδείχθηκε σε έναν από τους κορυφαίους Έλληνες ζωγράφους και πνευματικούς δημιουργούς του 20ου αιώνα.

Ταξίδεψε πολύ στην Ευρώπη ως νέος, μαθαίνοντας την λεγόμενη “Δυτική” ζωγραφική, αλλά αφιερώθηκε στη Βυζαντινή τέχνη και ιδιαίτερα στην Αγιογραφία όταν επισκέφθηκε το 1923 το Άγιον Όρος.

Στη συνέχεια της ζωής του εικονογράφησε εκκλησίες που σήμερα θεωρούνται μνημεία, συντήρησε τοιχογραφίες του Μυστρά και προπαντός έγραψε για την ελληνική ζωγραφική και για την βυζαντινή αγιογραφία, για την ελληνική φύση, την παράδοση και την Ορθοδοξία, για την θάλασσα και τους απλούς ανθρώπου του λαού. Βραβεύτηκε για το έργο του από την Ακαδημία Αθηνών και πέθανε το 1965 στην Αθήνα. Ανάμεσα στα έργα του: “Το Αιβαλί η πατρίδα μου”, “Η πονεμένη ρωμιούσνη”, το “Ευλογημένο καταφύγιο”, “Γίγαντες ταπεινοί”, “Ο κουρσάρος”, “Πέδρο Καζάς”, “Το ασάλευτο θεμέλιο”, “Ταξιδευτές και ονειροπόλοι” και φυσικά μεταξύ άλλων πολλών και το “Ανέστη Χριστός: Η δοκιμασία του λογικού” (εκδόσεις “Αρμός”).

Νίκος Γαβριήλ Παντζίκης:

“Γεννήθηκα στα 1908” αυτοβιογραφείται. “Πήγα σχολείο μόνάχα στην Στ Δημοτικού, διδασθείς κατ’